

Dette er en artikkel skrevet for menighetsbladet for Bekkelaget og Ormøy menigheter (Kontakten), og ble publisert i april 1995. Artikkelen er skrevet av Michael Falch og etter tillatelse fra redaktøren i "Kontakten" publiserer vi den på nytt på vår hjemmeside. Mye "gull" om vårt æresmedlem som fyller 90 år 24.mai.

Artikkelen er skrevet på nytt, og vi beklager eventuelle skrivefeil i forhold til den originale artikkelen.

50 år siden frigjøringen

Velorganisert motstandsbevegelse tok over styringen 8.mai 1945

Rolf Aabakken var 17-18 år da krigen brøt ut. Han var aktiv i motstandsbevegelsen med vekslende oppgaver. Ved frigjøringen var han som Milorgmann med på å overta tyskernes prestisjetunge kanonanlegg på Nesodden.

I dag bor Aabakken på Bekkelagshøgda og er vel kjent blant folk her fordi han i 19 år var vaktmester på Bekkelaget skole. Hans fortid i motstandsbevegelsen og tjeneste i Milorg er mindre kjent. Nå som hele Norge skal feire 50 år som fritt land, er det passende å trekke fram en representant fra vårt prestegjeld som i fem år ofret mye for at alle skulle få friheten tilbake.

-Når kom du med i illegalt arbeid, Aabakken?

Fotograf for etterretningen

-Det var allerede høsten 1940. Jeg var bare så vidt fylt 18 år den gangen. Bodde på Kolbotn, men hadde jobb i Oslo. Jeg fikk tilfeldig et spørsmål om å fotografere alle broer mellom Oslo og Elverum. Kongefamilien hadde jo flyktet den veien og tyskerne hadde vært etter dem og bombet det de kunne for å vanskeliggjøre flukten. Etterretningsvesenet ville vite omfanget av skadene og hvor langt reparasjoner var kommet. Så ble jeg spurt og svarte ja.

-Hva forsto du av det du bega deg ut på?

-Jeg skjønnte jo noe, men ante ikke rekkevidden av turen den gang.

-Hvordan kunne du ta deg frem til Elverum.

-Nei, det var nok noe av grunnen til at jeg fikk spørsmålet. Folk kunne jo ikke ferdes fritt. Men jeg hadde passerseddel fordi jeg hadde slekt i Solør. Også var det vel ikke så mistenkelig med en unggutt på sykkel.

-Hvordan gikk oppdraget.

-Bra. Det ble tur/retur på dagen. Jeg kan huske det ble sent før jeg var tilbake. Jeg fikk tatt de bildene jeg skulle så oppdragsgiver var fornøyd. Men det ble ikke flere oppdrag fra den kanten.

Aabakken finner frem noen kopier av bilder han tok på denne turen. Triste bilder fra et ødelagt Elverum etter kamphandlingene der. Gjenoppbyggingen av broen over Glomma var allerede i full gang.

Illegal nyhetsformidling

-Hva skjedde videre?

-Det neste var illegal nyhetsformidling. Min far var malermester. Han fikk en jobb i Dikterhjemmet i Josefines gt. 15. Jeg hjalp far å male første etasje. I annen bodde et ektepar som het Gustavsen. Han hadde fått en skade og var av den grunn bevegelseshemmet. Men han hadde en illegal radio, skrivemaskin og mot. Min far kom i kontakt med ham fordi radioen hans gikk i stykker. Far var radioamatør og kunne mer enn å male. Da radioen var i orden igjen og malerjobben ferdig, passet det at jeg ble visergutt for Gustavsen. Til å begynne med var det distribusjon av avisen som het Jøssingtidende.

-Hvordan ble avisen produsert?

-Svært enkelt. Gustavsen skrev med gjennomslag på skrivemaskin.

Aabakken kommer med en plastpose og viser fram originaleksemplarer av avisen fra årene 1942 og 1943. Farlige saker den gang. Å bli tatt med slikt var ensbetydende med streng straff, tortur eller døden.

-Utviklet samarbeidet seg?

-Ja. Gustavsen sendte meg ned på brygga for å finne ut om båter som kom og gikk, og hva de lastet og losset.

-Hvordan løste du den oppgaven?

Jeg blandet meg med gutta som vanket på brygga blant sjauerne. Jeg fant en som de kalte "Knerten". Vi fikk god kontakt. Han skjønte lunta, men ba først om en halv flaske denaturert sprit. Det fikk set Gustavsen. Deretter fikk jeg vite alt jeg ville om last og båter som kom og gikk. Disse opplysningene gikk Gustavsen videre med, men jeg vet ikke hvor. Det var best å ikke vite for mye hvis en ble tatt.

Det sprakk

-Greide dere å holde dette hemmelig?

-Nei, det sprakk. Jeg var hos Gustavsen to dager før russiaen kom. Han forsto at noe ville skje og rådet meg til å flykte til Sverige. Selv var han ikke i stand til å komme seg i sikkerhet pga. sitt handikap. Gustavsen ble tatt. Kom på Grini og skulle skytes, men greide seg som ved et under.

Husundersøkelse og arrestasjon

-Hva med deg?

-Jeg var nok skygget av Gestapo og var forberedt på å flykte. Men de kom hjem til meg om kvelden allerede. Broren min og jeg hadde lagt oss. De var bare interessert i meg og faren min. Det var skarpe lommelykter og fektende pistoler. Under ransakingen husker jeg spesielt dramatisk rundt en låst

skuff jeg hadde for å få litt fred for mine søsken. Skuffen skulle opp og jeg hadde nøkkelen under hodeputen. Da jeg tok etter den trodde Gestapo at jeg hadde skytevåpen der og ville trekke mot ham. Det ble en kraftig reaksjon fra skinnjakkene.

-Fant de noe av interesse i skuffen?

-Der hadde jeg bare ett glass med koppermynter som var ulovlig. Men oppå kommoden hadde det ligget en illegal avis. Det var verre. Men rett før Gestapo kom inn på rommet, hadde jeg skubbet til papiret slik at det falt ned bak.

-Hva med myntene?

-De fikk jeg streng ordre om å levere inn til Landsbanken dagen etter. Det gjorde jeg og ble skygget hele veien.

-Hva skjedde med din far?

-Gestapo visste at han hadde hatt kontakt med Gustavsven så far ble arrestert. Det eneste Gestapo fant var noe koppertråd som han brukte til antenne. Men akkurat det fikk han snakket seg fra. Radioene fant de heldigvis ikke.

Da de var gått stod broren min og jeg opp. Gestapo hadde sagt at de ville komme tilbake, og av frykt for russia løp vi samme natt til skogs med de to radioene vi hadde. De var kamuflert i hvert sitt store malerspann og stod blant alle de andre malerspannene ute i redskapsboden.

Verving til Milorg i Oppegård

-Hva skjedde så?

-Jeg ble kontaktet av Wilhelm Frøshaug. Jeg kjente ham fra før gjennom speideren. Han hadde hørt om arrestasjonen av far og ville vite om jeg var med på noe illegalt. Han inviterte meg til å være med i en gruppe.

-En dag ba Frøshaug meg komme ned til Helge og Rolf Johansen i uthuset deres. (Aabakken tar frem et par bilder og viser meg bilder av uthuset i eplehagen) Der hadde de et rom hvor vi ble undervist i bl.a. våpenbruk. Helge Johansen var lagfører.

-Fortell mer om denne opplæringen?

-Dette ble vårt faste tilholdssted. Av våpen fikk vi opplæring i bruk og stell av Stenguns som var et lett håndholdt maskingevær. Dessuten Mills håndgranater og tennmekanismer til TNT for sprengning av jernbaneskiner. Vi lærte også om tyske uniformer og hvordan Gestapo gikk kledd slik at vi kunne passe oss i tide. Dessuten trente vi i bruk av kart og kompass.

Flyslipp, våpentransport og sprengning

-Hvordan var tjenesten for øvrig?

-Fra slippsteder i Sørmarka fraktet vi våpen og ammunisjon til Taraldsrud gård. Så var det å pusse våpen. Da satt vi gjerne oppe i skauen. Også var det forskjellige typer vakthold. Vi var fordelt på mange grupper som visste lite eller ikke om hverandre av sikkerhetsmessige grunner. Bare noen få

hadde oversikten. For noen spesialister på sprengning fra vårt lag ble det deltagelse i sabotasje mot lokomotivstallen på Ski.

Håndplukket av dyktig leder

-Hvordan kunne dere stole på hverandre?

-Vi hadde en fenomenal leder i Wilhelm Frøshaug. Han var fremsynt og tok ingen unødige sjanser. Han hadde et meget godt kontaktnett og brukte side metoder når han valgte ut sine folk. Han så etter små ting.

-Fortell?

Det var nok mye bekjenskaper. De fleste av oss ble plukket fra speideren eller idrettslag. Der var jo personlige egenskaper synliggjort over lang tid som betydde noe. Og så gjaldt det ikke å prate for mye. Det var jo et sjansespill hele veien. En kar han ikke var fornøyd med fikk beskjed om ikke å møte mer.

-Hvilken gruppe tilhørte du?

Jeg tilhørte Milorg gruppe 111.1 som alt vesentlig omfattet Oppegård og Ski. I mine identitetspapirer stod aldri noe annet enn Rolf Aabakken, men mitt dekknavn var Jerven.

Norske angivere den største trussel

-Selv om ikke vi unggutta var direkte innblandet, så skjedde det ting i vårt distrikt.

-Kan du ta et eksempel?

-Vi hadde ei lita brakke inn på skauen. Der var det en periode et verdifullt arkiv. Det var vinter og det var lagt ut strøm i en ledning under snøen. Etter hvert som det begynte å tine kom noe av ledningen til syne. Dette var det en nordmann som fikk se og varslet tyskerne. Den norske angiveren skulle vise tyskerne hvor ledningen førte hen og fikk med seg en fra Gestapo. Det var derfor to som kom gående og det var allerede mørkt.

Skuddveksling og skader

Den kvelden satt en mann i brakka og ventet nettopp på to mann som skulle komme til avtalt tid. Tilfelle ville at de to rette var forsinket. Han fattet derfor ingen mistanke da den norske angiveren kom sammen med tyskeren. I mørket kunne han ikke se at besøket var farlig og åpnet døren. Da milorgmannen i brakka forsto at han var oppdaget og samtidig visste hvilken verdi arkivet hadde, trakk han våpen. Det ble skyting fra begge sider mot lyfter og lys. Angiveren og tyskeren trakk seg for å hente forsterkninger, mens milorgmannen hadde fått en skuddskade i kneet. Han kunne ikke gå, men fikk krabbet seg til nærmeste gård. Derfra ble han kjørt til Oslo

Rassia i skogen

I mellomtiden kom de to rette som milorgmannen egentlig ventet på. De fant brakka tom, og forsto hva som hadde skjedd. De tok arkivet og forsvant. Da tyske forsterkninger kom fant de brakka tom og

arkivet var borte. – Senere ble det rassa i skogen fra Ski til Oppsal. Det hendte tyskerne gikk til skogs bare de var mange nok.

Frigjøringen kommer

-Hadde dere noe tap i løpet av krigen?

-I Ski distrikt sprakk det, men ikke hos oss på Kolbotn. Milorg fungerte helt til frigjøringen. Ingen ble tatt.

-Hva gjorde dere da frigjøringen kom?

-Vi ble først sendt til Ski, deretter til Kolbotn for å arrestere nazister. Den 8. mai sto vi frem fullt bevæpnet. Alt gikk pent for seg. Vi var også med lensmannen på husundersøkelser for å finne skjulte våpen, men vi fant ikke noe. I de første dagene var det massearrestasjoner av nazister som ble innbrakt og sendt videre til Ski.

-Andre oppgaver.

-Det neste var vaktoppdrag ved transformatoren til Ski stasjon. Den leverte strøm til jernbanenettet og var strategisk viktig. Etterpå var jeg portvakt i en tysk forlegning på Ski.

Kanon og radarstilling på Nesodden

-Men bildene av milorggutta med stenguns og kanoner?

-Det var det siste oppdraget min gruppe hadde. På Nesodden hadde tyskerne bygget et prestisjetungt anlegg med antiluftskyts og det mest moderne i radar på denne tiden. Det ble vår oppgave å holde vakt over dette. Den første tiden var jo svært usikker. Vi gikk med skarpladde våpen hele tiden. På Nesodden ble vi til Milorg ble oppløst en gang midt på sommeren. Jeg tror det var 15. juli.

Ettertanke

Rolf Aabakken lener seg tilbake i stolen og minnes. Foran ham på bordet ligger bunker med dokumentasjon av alle slag. Legitimasjonspapirer, passersedler, bilder, illegale aviser og andre effekter. Han liker ikke å snakke om ting han ikke kan dokumentere. Jeg har lyttet og sett fra en periode i et menneskes liv som vitner om offervilje og mot til å kjempe i det stille for et fritt Norge.

Mannen foran meg klarte seg. Men vi vet det var mange som ikke kom fra sin innsats uten mén. Noen ble tatt og gjennomgikk store lidelser med tortur og fangenskap. Andre ble drept i kamp eller henrettet.

Når vi om en måned skal feire frigjøringens 50-års jubileum er det verdt å merke seg at det var unge mennesker i 20-årene som kanskje representerte den kraft som okkupasjonsmakten fryktet mest – nemlig den skjulte og velorganiserte motstandsbevegelsen i Norge.

Bak denne kraft av idealistiske unge mennesker sto det et bakkemannskap av tause, arbeidende husmødre som greide å skaffe mat og forutsetninger for dem som satte livet på spill for friheten.

-Uten denne store skare av hjemmearbeidende mødre hadde ingen greid seg, tilføyer Rolf Aabakken.

La oss benytte jubileet til å sende alle som ofret noe den gang, en takk for at vi i 50 år har kunnet leve i et fritt og selvstendig Norge.